

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING HUDUD EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK TADQIQI

Boymatova Dildora Olim qizi,
Termiz shahridagi Prezident maktabi
Aniq fanlar metod birlashmasi o'qituvchisi

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda bozor iqtisodiyotining asosi bo'lgan xususiy mulk ustuvorligini mustahkamlaydigan barqaror qonunchilik bazasi yaratilgan. O'rta mulkdorlar sinfini shakllantirish, mamlakat iqtisodiyotini barqaror yuksaltirish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi daromadini oshirishning muhim omili bo'lgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish bo'yicha qulay ishbilarmonlik muhiti hamda ishonchli huquqiy kafolatlar yaratildi.

Natijada so'nggi o'n yilda yalpi ichki mahsulot tarkibida kichik biznes ulushi 31,1 foizdan 52,5 foizga o'sdi, ushbu sohada bandlik darajasi iqtisodiyot tarmoqlarida ish bilan band aholi umumiy sonining 49,7 foizidan 74,5 foizigacha oshdi. Aholi daromadlarining 47 foizdan ziyodi tadbirkorlik faoliyatidan tushgan daromadlar hissasiga to'g'ri keladi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligining mustahkam tayanchidir.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligining mustahkam tayanchidir. Prezidentimiz rahnamoligida amalga oshirilayotgan tub iqtisodiy islohotlar samarasida mazkur tarmoq nafaqat yalpi ichki mahsulotni shakllantirishda asosiy bo'g'in, balki aholi bandligi va daromadlari manbaining, yanada farovon turmushga erishishning muhim omiliga aylandi. Tadbirkorlar ishlab chiqarayotgan mahsulotlar bozorlar to'kinligini ta'minlash barobarida davlatimiz eksport salohiyatini yuksaltirishda ham katta ahamiyat kasb etmoqda.¹

¹ . O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. // uza.uz.

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyati yildan-yilga ortib bormoqda. Buning asosiy sabablari quyidagi omillardir:

- eksport qilinadigan mahsulotlar uchun bojxona to‘lovlarini kamaytirish;
- eksport bop mahsulot ishlab chiqaruvchi kichik tadbirkorlik subyektlariga bojxona va soliq imtiyozlarini berish;
- eksport uchun mahsulot ishlab chiqaruvchi kichik tadbirkorlik subyektlariga imtiyozli bank kreditlari berish;
- respublikada valyuta kursining barqarorligi.

Bugungi kunda mamlakatimizda eksport qilinadigan mahsulot va xizmatlar hajmini ko‘paytirish, eksport geografiyasini kengaytirish, eksport tarkibida yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar salmog‘ini oshirish, O‘zbekistonda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni rivojlangan mamlakatlarda reklama qilish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ekonometriya, ekonometrika-iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish, iqtisodiy axborotlarga ishlov berishning matematik va iqtisodiy statistik usullarini va modellarini ishlab chiqish va qo‘llash bilan shug‘ullanadigan fan, ekonometriya iqtisodiy hodisa va jarayonlarning aniq miqdoriy qonuniyatlari va o‘zaro aloqalarini matematik va statistik usullar, modellar yordamida o‘rganadi. Ekonometrikada qo‘llanadigan modellar yordami bilan statistika, prognoz va re‘ja ma’lumotlar asosida miqdoriy natijalar olinadi. Ekonometriyaning paydo bo‘lishi iqtisodiy tahlillar va taxminlash uchun iqtisodiy statistik usullar va yo‘l yo‘riqlarning zarurati bilan bog‘liq.

Dastlab ekonometriya doirasida iqtisodiy jarayonlar va ularga ta’sir etadigan omillar o‘rtasidagi korrelyatsion aloqalarni ifodalovchi analitik statistik modellar ishlab chiqildi. Iqtisodiy rivojlanishni tahlil qilishda iqtisodiy o‘sish modellaridan foydalanildi. Rus olimi L.V. Kantorovich normativ modellarni ishlab chiqishga katta hissa qo‘shdi.

Agar eksport haqida gap ketkanda shuni aytish joizki, Eksport-bu kompaniyalarning iqtisodiy ko‘lamini oshirish usullaridan biri. Eksport eksport qilinadigan mahsulot jahon bozoriga chiqqanligining asosiy ko‘rsatkichi bo‘lib, bu mamlakat eksport sektorining raqobatbardoshligini bildiradi. Kompaniyaning

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

tashqi bozorlarda omon qolishi va yaxshi raqobatlashishi uchun kompaniya eksport faoliyatini kuchaytirish uchun yangi mahsulot ishlab chiqish strategiyasini qayta ishlab chiqishi kerak. Yoxanson va Mattsson kompaniyalarni xalqarolashtirish jarayonida aloqalar tarmog'ining ro'lini ta'kidlaydi. Ishlab chiqarish SMIlari xalqarolashtirishning asosiy muammosi tashqi bozorlardagi mijozlarga kanallar ekanligini tushunishdi. Tarmoq modeli boshqa bozor modellariga nisbatan dolzarb va ustundir, chunki model tashqi bozorlarning rivojlanishi va o'zaro bog'liqligini hisobga oladi. Xalqaro bozorlardagi tarmoqlarni etkazib beruvchilar, mijozlar, raqobatchilar, oila va do'stlar o'rtasidagi transchegaraviy sanoat va ijtimoiy munosabatlar tizimi sifatida ko'rish mumkin. Xususan, tarmoq munosabatlari - bu kompaniya o'z o'rnini o'rnatadigan muayyan o'zaro shartnomalar bo'lib, bunday ro'llar etkazib beruvchilar, mijozlar, distribyutorlar, sanoat, davlat organlari, tartibga soluvchilar va boshqa bozor ishtirokchilari bilan bo'lishi mumkin.

Bunday aloqalarning mavjudligi kompaniyalarning xorijdagi tashabbuslarini rag'batlantirishi va osonlashtirishi mumkin. Tarmoqlardan olinishi mumkin bo'lgan qo'shimcha imtiyozlar bozor bilimlarini o'z ichiga oladi, buning yordamida kompaniyalar mavjud doiradan tashqarida va milliy chegaralar bo'ylab faoliyatini bosqichma-bosqich kengaytirishlari mumkin. Kichik va o'rta sanoat (SMI) xalqaro miqyosga chiqish uchun yetarli resurslarga ega, shuning uchun tarmoq ulanishlari tegishli strategiya va xalqarolashtirish sari hayotiy yo'l bo'lib xizmat qilishi mumkin, chunki tarmoqdagi ulanishlar xalqaro bozorda bilimlarni rivojlantirish va tuzatishlarga bo'lgan ehtiyojni yanada kamaytiradi. Bundan tashqari, o'rnatilgan aloqalar xorij bozorlaridagi mavjud biznes tarmoqlaridan foydalanishga yordam beradi.

Kichik va o'rta sanoat (SMI) Indoneziya iqtisodiyoti va bandligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega ekanligini isbotladi.

Innovatsiya - bu g'oyalarni yaratish, texnologiyani ishlab chiqish, ishlab chiqarish va yangi mahsulotni sotish yoki ishlab chiqarish jarayonida mahsulotni takomillashtirish jarayonlarini o'z ichiga olgan har qanday faoliyat. Firmalar o'zlarining strategiyasi va samaradorligini oshirish va yaxshilash uchun innovatsiyalarni amalga oshiradilar. Innovatsiyalarsiz, kompaniyalar ortda qolishi va hatto raqobatni yo'qotgani uchun yo'qolishi mumkinligiga amin bo'lishingiz

Scientific Conference on Multidisciplinary Studies

Hosted online from Bursa, Turkey

Website: econfseries.com

11th February, 2025

mumkin. Innovatsiyalar bilan kompaniya mahsulotning qo‘shilgan qiymatini oshiradi va iste’molchilar duch keladigan muammolarni hal qila oladigan yangi mahsulotlarni ishlab chiqaradi.

Xulosa qilib aytganda, Hozirgi ekonometriya usullari yordamida prognozlashga oid ko‘plab masalalarni yuqori aniqlik darajasida yechish mumkin. Hozirgi davrda ekonometriya iqtisodiy rivojlanishning matematik usullarini takomillashtirishda, iqtisodiy sikllilikni asoslash, talab va taklif ko‘rsatkichlarini hisoblash, talabning o‘zgaruvchanlik xususiyatlarini baholash, ishlab chiqarish sarfxarajatlarini va jamg‘arish sur‘atlari o‘zgarishlarini tahlil etish, ishlab chiqarishning tarmoqlararo bog‘likdigi o‘rganishda va boshqalar masalalarni tadqiq va taxlil etishda qo‘llanadi. Ekonometrik modellar orqali korxonalar va kichik tadbirkorlik subektlari prognoz qilish, model tuzish orqali strategiyalarini, ichki va tashqi imkoniyatlarini o‘rganadi. Buni natijasida iqtisodiy o‘sishga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. „Xalq so‘zi“ gazetasi, 2017 yil 8 fevral, №28 (6722).
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. // uza.uz.
3. Rasulovna, Q. N. (2024). Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida raqamli marketingning o‘rni va ahamiyati. Gospodarka i Innovatsie., 46, 274-278.